

Esra Osirizir Akⁱⁿafarim

O

Esra

Akar faragha zuim

Akinafarir Esra osirizim, a Judan Atrivibar 2 Eghaghaniba uam adagh iviragha, eghaghanir maba uam ada osiri. 2 Eghaghanibar Akinafarimin aven, e gari, osimtiziba Israelia bativizi, men avirim ghua Babilonin kantrin kalabusin iti. Ezi Godin Dipenir Jerusalem in itim ko Jerusalem in nguibar ekiam uabi bar ikuvigha iti. Ezi Ezran Akinafarimin, Judan marazi Babilonin kalabus ategha uamategha uan nguazimin Judan Distrighin ize. Egha me ua Godin Dipenir igiam Jerusalem in an ingari.

Esran Akinafarimin aven, an akuar pumuning ko mizekim iti.

1. Persian Atrivim Sairus mikemezi, Judan marazi faragha Babilonin kalabus ategha uamategha Judan Distrighin ize (Sapta 1--2).

2. Judaba ua Godin Dipenimin ingarigha, nimira nimira ua Godin ziam fer arazibar gin zui (Sapta 3--6).

3. Ezi azenir maba givazi, Judan marazi uamategha Jerusalem in izezi, Esra men gumazir dapanimin iti. Esra Godin Arazibagh fofozir gumazir mam. Egha Godin ziam fer arazibar gin mangiva, an apengan ikiva, deragh dapi-asa me migei (Sapta 7--10).

Israelia uamategha

Juda ko Jerusalem in izi

(Sapta 1--2)

Atrivim Sairus ghaze, Judaba uamategh uan nguazimin mangam

(2 Eghaghaniba 36:22-23)

¹ Sairus kantri Persian atrivimin itir dughiamin, an azenir faraghavira zuimin, Ikiavira Itir God, akam inigha izir gumazim Jeremaia mikemezir akam damighti, a guizin otivasa, Sairusin nighnizim fezi, an akar kam osirigha, a isa nguazir an ativagha gariba bagha bar da amangi. Eghti akar kam nguazir an ativaziba bar dar mangiti, gumazir akar kam inigha zuiba, gumazamiziba bagh a diponam.

² Kar Persian Atrivim Sairusin migirigiam, “Ikiavira Itir God, a Godin uan Nguibamin itim, a nguazimin itir kantriba bar na ganingizi, ki dagh atifa. Eggha Judan Distrighin aven Jerusalemin nguibar ekiamin, uan Dipenimin ingarasa na amisefe. ³ Eghti gumazir manaba ian tongin iki, God me ko ikiti, me ateghti, me Jerusalemin mavanang Ikiavira Itir Godin Dipenimin ingar. A Israelian God, eggha Jerusalemin itir God. ⁴ Eghti danganir manabar itir Israelian varazira, ia bar moghira men akuragh bizir aghuiba me daningti, me da inigh mangi. Ia silva ko gol, dagheba, asiziba, ingangarir biziba, ko bizir me Godin Dipenimin ofa damuamin taba, uan ifongiamin gin mangi da isi pura me daning. Kar Godin Dipenir Jerusalemin nguibamin ikiamim.”

⁵ Ezi Judan anabam ko Benjaminin anabamin adarazir gumazir dapaniba, ko ofa gamir gumaziba ko Livain anabamin adarasi, me gumazamizir God men duaba fezi me uamategh Jerusalemin mangasa ifongeziba, bar dikavigha, Ikiavira Itir Godin Dipenim uam an ingarsi mangasava ami. ⁶ Ezi men boroghin itir darasi, men akuravagha silvan itarir ekiaba ko gol ko dagheba me ganingi.

Egha uaghan bizir aghuir ivezim bar pin koziba sara me ganingi. Egha Godin Dipenimin ofa damuamin asiziba sara pura me ganingi. Egha biziba aterir asiziba sara uaghan pura me ganingi. ⁷ Ezi Atrivim Sairus uaghan, Iki-avira Itir Godin Dipenimin itir itarir aghuiba ko, itarir dipam apiba sara me ganingi. Itariba ko itarir dipam apiba, Atrivim Nebukatnesar fomira ghua Israelia ko misogha me abiragha Jerusalemin da inigha izegha, da isa uan asebar dipenim gati. ⁸ Persian Atrivim Sairus datirighin bizir kaba isava Mitredat ganingi, an atrivimin dagiar dipenimin garir gumazim. Ezi Mitredat da mengegha da isa Sesbasar ganingi, a Judan anabamin gumazir dapanir bar ekiam.

⁹⁻¹⁰ Bizir kabar dibobonim a kamakin: 30plan golin itarir ofa damuamiba, ko 1,000plan silvan itarir ofa damuamiba, ko 29plan itarir igharaziba, ko 30plan golin itarir muziariba, ko 410plan silvan itarir muziariba, ko 1,000plan itariba ko dipaba apir itarir guar igharaziba.*

¹¹ Gol ko silvan itarir kaba, bar moghira dar dibobonim 5,400in tu. Ezi Sesbasar bizir kaba inigha, Israelian igharaziba ko Babilonin nguibar ekiam ategha Jerusalemin zui.

2

Israelian gumazamizir uamategha Jerusalemin ghuezibar dibobonim
(*Nehemia 7:4-73*)

¹ Bar fomira, Nebukatnesar Babilonin atrivimin itir dughiamin, a ghua Judabav misogha men gumazamizir avirim inigha Babilonin kalabusin ikiasa me inigha ize. Egha gin gumazamizir avirim Babilon ategha iza,

* **1:9-10:** Ves 9 ko 10in aven, Hibrun akam deragha migirigiar kamin mingarim abighizir puvati.

Jerusalem ko Judan danganir mabar iti. Me vaghvagha ua uan inazir afeziabar nguazibar iti. ² Judan anabamin gumazir dapanibar ziabar kara: Serubabel, Josua, Nehemia, Seraia, Relaiia, Mordekai, Bilsan, Mispar, Bikvai, Rehum, Ko Bana. Israelian anababar adarazir kalabus ategh uamategh Jerusalemin mangamiba, men ziaba ko men dibobonim kara:

³⁻²⁰ Parosin ovavir boribar gumaziba, men dibobonim 2,172in tu.

Ezi Sefatian ovavir boribar gumaziba, 372.

Ezi Aran ovavir boribar gumaziba, 775.

Ezi Pahatmoapin ovavir boribar gumaziba, 2,812. (Me Jesua ko Joapin ikizimningin ovavir boriba.)

Ezi Elamin ovavir boribar gumaziba, 1,254.

Ezi Satun ovavir boribar gumaziba, 945.

Ezi Sakain ovavir boribar gumaziba, 760.

Ezi Banin ovavir boribar gumaziba, 642.

Ezi Bebain ovavir boribar gumaziba, 623.

Ezi Asgatin ovavir boribar gumaziba, 1,222.

Ezi Adonikamin ovavir boribar gumaziba, 666.

Ezi Bikvain ovavir boribar gumaziba, 2,056.

Ezi Adinin ovavir boribar gumaziba, 454.

Ezi Aterin ovavir boribar gumaziba, 98. (An ziar mam. Heskia.)

Ezi Besain ovavir boribar gumaziba, 323,

Ezi Joran ovavir boribar gumaziba, 112.

Ezi Hasumin ovavir boribar gumaziba, 223.

Ezi Gibarin ovavir boribar gumaziba, 95.

²¹⁻³⁵ Kar Judan nguibabar ziaba, gumazir uamategha Judan izeziba, men inazir afeziaba nguibar kaba fomira dar iti, ezi men ovavir boriba datirighin uamategha dagh apia. Nguibabar ziaba ko gumazibar dibobonibar kara:

Betlehemin nguibamin gumaziba, 123.
 Ezi Netofan nguibamin gumaziba, 56.
 Ezi Anatotin nguibamin gumaziba, 128.
 Ezi Asmavetin nguibamin gumaziba, 42.
 Ezi Kiriati Jearimin nguibam ko Kefiran nguibam ko
 Berotin nguibamin gumaziba, 743.
 Ezi Rama nguibam ko Geban nguibamin gumaziba, 621.
 Ezi Mikmasin nguibamin gumaziba, 122.
 Ezi Betel nguibam ko Ain nguibamin gumaziba, 223.
 Ezi Nebon nguibamin gumaziba, 52.
 Ezi Makbisin nguibamin gumaziba, 156.
 Ezi Elamin nguibar igharazimin gumaziba, 1,254.
 Ezi Harimin nguibamin gumaziba, 320.
 Ezi Lotin nguibam ko Haditin nguibam ko Ono
 nguibamin gumaziba, 725.
 Ezi Jerikon nguibamin gumaziba, 345.
 Ezi Senan nguibamin gumaziba, 3,630.

³⁶⁻³⁹ Kar ofa gamir gumazibar ikizir, uamategha
 Jerusalemin ghueziba, men gumazibar ziaba ko men
 dibobonibar kara:

Jedaian ikizim, men inazir afeziam Jesua, an adarasi,
 973.
 Ezi Imerin ikizimin gumaziba, 1,052.
 Ezi Pasurin ikizimin gumaziba, 1,247.
 Ezi Harimin ikizimin gumaziba, 1,017.

⁴⁰⁻⁴² Ezi Livain anabamin adarazir uamategha
 Jerusalemin ghueziba, men ziaba ko men dibobonibar
 kara:

Jesuan ikizim ko Katmielin ikizimin gumaziba, 74.
 (Ikizir kamningin inazir afeziam, Hodavia.)

Ezi Godin Dipenimin onger akabar faragha zuir gumaziba, 128. (Ikizir kamin inazir afeziam, Asap.)

Ezi Godin Dipenimin tiar akar ekiamin garir gumaziba, men ikizibar gumaziba, 139. (Men inazir afeziabar ziabar kara: Salum, ko Ater, Talmon, Akup, Hatita, ko Sobai.)

⁴³⁻⁵⁴ Ezi Godin Dipenimin ingangarir gumazir uamategha Jerusalemin ghueziba, men ikizibar ziabar kara:

Siha ko Hasufa, Tabaot,
Keros, Siaha, Padon ko,
Lebana, Hagaba, Akup ko,
Hagap, Samlai, Hanan ko,
Gidel, Gahar, Reaia ko,
Resin, Nekoda, Gasam ko,
Usa, Pasea, Besai ko,
Asna, Meunim, Nefisim ko,
Bakbuk, Hakufa, Harhur ko,
Baslut, Mehida, Harsa ko,
Barkos, Sisera, Tema ko,
Nesia ko Hatifa.

⁵⁵⁻⁵⁷ Ezi Solomonin ingangarir gumazibar ovavir boribar ziabar kara: me uaghan uamategha Jerusalemin ghue:

Sotai ko Hasoferet, Peruda ko,
Jala, Darkon, Gidel ko,
Sefatia, Hatil, Pokeret, Hasebaim, ko Ami.

⁵⁸ Godin Dipenimin ingangarir gumazibar ovavir boriba, ko Solomonin ingangarir gumazibar ovavir boriba, men dibobonim 392.

⁵⁹⁻⁶⁰ Ezi Delaian ikizim, ko Tobian ikizim, ko Nekodan ikizim, men gumazibar dibobonim 652. Men nguibabar

kara: Telmela, ko Telharsa, Kerup, Adan ko Imer. Gumazir kaba uari uan inazir afeziabar ziabagh fozir puvati. Kamaghin, me deravira uari akaghan kogh suam, me guizbangira Israelian adarasi, o puvati.

⁶¹⁻⁶² Ezi ofa gamir gumazibar ikizir kaba, me ziaba itir akinafarimin aven gara uarir tongin uan inazir afeziabar ziaba bagha ruia dar apizir puvati. Kamaghin amizi, me deragha uarigh fozir puvati, me guizbangira ofa gamir gumaziba, o puvati. Men ziabar kara: Habaia, Hakos, ko Barsilai. Barsilain ikizimin inazir afeziam fomira Gileatin Distrighin Barsilain ikizir igharazimin guivimin ike. Egha gumazir kam, uan amuimin afeziamin ziam ini. Gumazir 3plan kabar ikiziba, uan inazir afeziar tamın ziar tamın apizir puvatizi, gumazir dapaniba ghaze, me ofa gamir gumaziba puvati, me pura gumazir kinibar min iti.

⁶³ Ezi Judan gavmanin gumazir ekiam God bagha ofa gamir daghebar aman men anogoroke. A ghaze, me mizuam iki mangiti ofa gamir gumazitam otogh, Godin ifongiam gifoghsi, Urim ko Tumimin dagiamningin satu gikararang egh suam, me guizbangira ofa gamir gumaziba, o puvati.

⁶⁴⁻⁶⁷ Israelian gumazir uamategha ghueziba bar moghira, men dibobonim 42,360in tu.

Ezi men ingangarir gumaziba ko amizibar dibobonim 7,337.

Ezi men onger akabar faragha zuir gumazamizibar dibobonim 200.

Ezi hoziaba 736.

Ezi kamelba 435.

Ezi donkiba 6,720.

Ezi donkin apuriba ko hoziar amebaba uarir ikia otezir nguziba, me mul dagh arigha, 245plan mulba inigha ize.

⁶⁸ Egha Israelia iza Jerusalemın itir Godın Dıpenimın otivigha, men gumazir dapanir maba, Godın Dıpenim uam an ingarasa uan biziba isa ofan min puram akurvaghasa ada aningi. Me danganir Godın Dıpenim faragha ikezimin an ingaram. ⁶⁹ Gumazir bizir aviriba itiba, ko gumazir bizir muziariba itiba, me itir biziba, me dar mirara ghua biziba isa da anidi. Ezi golin osımtızim ghua 500 kilogremın tu. Ezi silvan osımtızim ghua 2,800 kilogremın tuzı, ofa gamir gumazibar korotiaba, da 100pla.

⁷⁰ Ezi ofa gamir gumaziba ko Livain adarasi, ko gumazamizir igharazir maba, me Jerusalemın aven ko an boroghın iti. Ezi Godın Dıpenimın onger akabar faragha zuir gumazamiziba, ko Godın Dıpenimın tiar akar ekiamın garir gumaziba, ko Godın Dıpenimın ingangarir gumazıba, me Jerusalemın boroghın itir nguıbarar apia. Ezi Israelian gumazamizir igharaziba uan nguıbar men inazir afeziaba fomira apiazıbara iti.

Israelia uamategha Godın Dıpenimın ingari

3

(Sapta 3--6)

Me uamategha

Godın ziam fer arazim gami

¹ Israelia bar, deravira uan nguıbarar apiaghav itima, namba 7ın iakinim oto. Ezi me bar iza navir vamira ikia Jerusalemın uari akufa. ² Ezi Jehosadakin otarim Josua, ko ofa gamir gumazir igharaziba, ko Sealtielın otarim Serubabel uan adarazi ko, me bar uamategha

Israelian God bagha ofa gamir dakozimin ingari. Kar, asiziba tue da bar isia mighirir ofabagh amir dakozim. Fomira, Godin gumazim Moses Osirizir Arazim, me an gin ghua dakozir kamın ingari. ³ Me distrighin kamın itir gumazir igharazibar atiatia, egha puvati, me ofa gamir dakozir faragha ikezimin danganım, a gisin uam an ingari. Egha me mizaraziba ko guaratizibar Ikiavira Itir God bagha asiziba tue da bar isia mighirir ofabagh ami. ⁴ Ezi Averpenibar Ikiamin Dughiar Ekiam otozi, me Moses Osirizir Araziba mikemezi moghin amua, bizir God damuasa me mikemeziba, me dughia bar zurara asiziba tue da bar isia mighirir ofabagh ami. ⁵ Egha me uaghan dughia bar zurara asiziba tue da bar isia mighirir ofabagh amuavira ikia, egha iakinir igiamin dughiar ekiaba bagha ofabagh amua, uaghan Ikiavira Itir God ua bagha inabazi moghin, me isar ekiaba bagha ofaba a ganidi. Egha me uaghan uan ifongiamin pura daningamin ofabagh ami. ⁶ Gumazamiziba namba 7in iakinimin dughiar faragha zuir aruemin, me dughiar kamın ofan bar isia mighiriba Ikiavira Itir God ganiga iza ghua kamaghira iti. Egha me tighar maghin Ikiavira Itir Godin Dipenimin ingarsi dagiar ekiar an apengan iki gavgavim a daningamiba, tighar dar arigham.

Me uamategha Godin Dipenimin ingari

⁷ Persian Atrivim Sairus, Israelian amamangatizi, me Lebanonin nguazimin itir temer sidaba iniam. Kamaghin, gumazamiziba dagheba ko temer olivin borem gumazir dapanibagh aningizi, me da isa Lebanonin kantrin nguibar ekiamning Tair ko Saidon, aningin gumazamizibar amadagha temer kabagh ivese. Ezi Tair ko Saidonin

3:3: Diboboniba 28:1-8
Diboboniba 28:11--28:31

3:4: Diboboniba 29:12-38

3:5:

gumaziba uan temer sidan kaba inigha ongarim moghin ghua, Jopan nguibar ekiamin da amadazi da ize. Ezi Israelia uaghan dagiaba isava dagiabar aghorir ingangarir gumaziba ko dipenibar ingarir gumazibagh aningi.

⁸ Ezi Israelia uamategha Jerusalemin izezir dughiamin, dughiar maba ghua azenir pumuning oto. Egha ghua an iakinir pumuningin otozi, ingangarim guizbangira dikafi. Me datirighin Ikiavira Itir Godin Dipenim uam an ingari. Gumazir dapanim Serubabel, a Sealtielin otarim, ko ofa gamir gumaziba Josua, a Jehosadakin otarim, ko aningin adarazi bar, kar ofa gamir gumaziba ko Livaiba ko men marasi, bar kalabuziam ategha uamategha Jerusalemin izeziba, me ingangarir kam gami. Me Livain gumazir 20plan azenibar ikegha ghuavanadiba, me me isa Ikiavira Itir Godin Dipenimin ingangarimin gumazir dapanibar me amisefe. ⁹ Kamaghin amizi, Jesua uan otariba ko an ikizim, kar Livain anabamin gumaziba, me Katmiel uan otariba ko, kar Judan anabamin adarasi, me uari inigha ingangarir kamin faragha zui. Ezi Henadatin ovavir boriba, me uaghan men akura. Me uaghan Livain adarasi.

¹⁰ Ezi dipenimin ingarir gumaziba, dagiar ekiaba isa Dipenimin apengan iki gavgavim a daningasa, da ariki. Ezi dughiar kamra, ofa gamir gumaziba uan ofa gamir koro-tiaba aghuigha, sighaba sara iza faraghavira iza uan danganim ini. Ezi Livaiba, kar Asapin adarasi, me vaghvagha tambarinbar suigha izi. Egha me bar Ikiavira Itir Godin ziam fe, Israelian Atrivim Devit fomira mikemezi mokin. ¹¹ Me bar akongegha uarira uari ikarvazir ighiabagh amua Ikiavira Itir Godin ziam fava a minabi:

“Ikiavira Itir God, a bar dera!

3:10: 1 Eghaghaniba 25:1 **3:11:** 1 Eghaghaniba 16:34; 2 Eghaghaniba 5:13; 7:3;onger Akaba 100:5; 106:1; 107:1; 118:1; 136:1; Jeremaia 33:11

Guizbangira, a zurara Israelian apangkuvigha mam-
aghira iti.”

Me gara guizbangira fo, ingangarir gumaziba Ikiavira Itir Godin Dipenimin dagiar ekjar an apengan iki gavgavim a daningamiba, me da arighizi da iti. Kamaghin amizi, me bar uan gavgavibar pamtemin tiariba akara Ikiavira Itir Godin ziam fe. ¹² Ofa gamir gumazibar gumazir ghurir aviriba, ko Livain gumazir ghuriba ko men anababar gumazir dapanir ghuriba, fomira Ikiavira Itir Godin Dipenir faragha ikezim ginighnigha, egha ingangarir gumazir kabar garima, me ua Dipenimin ingarima, me puvirama azi. Ezi gumazir igharaziba bar akongegha tiariba akara dei. ¹³ Araghasizim ko azirakam bar ekevezi, saghon mar itir gumaziba men niginir dafar kam baragha egha fozir puvati, me araghasi, o me azi. Me men niginimram orasi.

4

Apaniba Israelian ingangarim apirasa

¹ Ezi Juda ko Benjamin anabamin apaniba orazima, Israelia kalabus ategha uamategha iza Ikiavira Itir God bagha Dipenimin ingari. A Israelian God. ² Egha me ghua Serubabel ko anababar gumazir dapaniba batogha kamaghin me migei, “E ia ko Godin Dipenimin ingarasa. E uaghan ian Godin ziam fe. Bar fomira, Asirian Atrivim Esarhadon e amadazi e iza kantrin kamin iti. Egha e kagh izezir dughiamin ikegha iza datirighin, e ian God bagha ofabagh amuavira iti.”

³ Ezi Serubabel ko Josua ko gumazir dapaniba kamaghin me migei, “Ia en akuragh Ikiavira Itir Godin Dipenimin ingaran e aghua. Persian Atrivim Sairus mikemezi

moghin, e uari an ingaram.”⁴ Fomira nguazir kamin izezir gumazir kaba me pazi me damuasava amua ghaze, men naviba ikuvigh egh atiatigh Godin Dipenimin ingangarim ategham.⁵ Egha me dagiaba isa Persian gavmanin ingarir gumazir dapanibagh anigha Israelian ingangarim aghoriv kunasa me gaghori. Me kamaghin amua ghua gin Atrivim Dariusin dughiam oto.

Apaniba Judaba isa kot gati

⁶ Ezi dughiar maba givazi, Atrivim Darius aremezi, Atrivim Serksis an danganim inigha Persian atrivimin oto. An faraghavira zuir dughiaaba, Israelian apaniba akaba me gasir akinafarim osirigha a bagh anemada.

⁷ Ezi gin Serksis aremezi, Atrivim Artaserksis an danganim inigha Persian atrivimin oto. Ezi Bislam ko Mitredat koma Tabel, koma gumazir me ko ingariba akinafarim osirigha Persian Atrivim Artaserksis bagha anemada. Me Aramin akamin akinafarim osiri. Eghti gumazir a diponamim, Persian akamin a gigham.*⁸ Ezi gavmanin gumazir faraghavira itim Rehum, ko Simsai provinsin kamin akinafariba osirir gumazimning, aning Jerusalem in itir adarazir kotim gamua Atrivim Artaserksis bagha akinafarimin kamaghin an osiri.

⁹ “Dughiar aghuim Atrivim, ki Rehum nin gavmanin gumazir faraghavira itim, ko Simsai provinsin kamin akinafariba osirir gumazim. Ga, ko ingarir gumaziba, me jasba, ko gavmanbar garir gumaziba, men nguibabar kara: Erekin provins, ko Babilonin kantrin ekiam ko Susan nguibar ekiam, a Elamin nguazimin

^{4:6:} Esta 1:1 * ^{4:7:} Akinafarir kamin migirigiam, ves 4:7 tugha ghua ves 6:18in, me Hibrun akamin an osirizir pu. Puvati. Me Aramin akamin an osiri.

itir nguibam. E bar ni bagha akinafarir kam osiri.
¹⁰ Fomira atrivir bar ekiam Asurbanipal, gumazamizir maba nguibar igharazibar men suigha me isa Samarian nguibar ekiam ko Yufretisin Fanemin vongin itir provinsin me afe, me uaghan e ko akinafarir kam osiri.”

¹¹ Kar akinafarir me osirizim, me an mirara akinafarir igharazimin an osirigha anemada.

“Atrivim Artaserksis, e nin ingangarir gumaziba, e Yufretisin Fanemin vongin ikia, migirigiar maba iti. Egha e akinafarir kam ni bagha anemadi. ¹² O Atrivim, e kamaghsua, ni bizir kam gifogh. Judaba nin provinsin igharaziba ategha uamategha iza Jerusalemın nguibar ekiar kurar kam uam an ingari. Fomira nguibar ekiar kamın gumazamiziba, atrivimin akaba batozir gumazamiziba, egha me datirighin uan nguibamin dagiar ekiar an apengan ikia gavgavim a ganidiba ko biriba ua dar ingaravira ikia, egha anegivasava ami. ¹³ O Atrivim, ni kamaghin fogh, gumazamiziba nguibar ekiar kam uam an ingariva an biriba agivagh, egh me gavman daningamin dagiaba ko takisin igharaziba ko uam a daningan koghti, gin nin dagiar dipenimin dagiar aviriba puvatigham. ¹⁴ Ni en garava bizibar en akurvasi, kamaghin Judaba pazi ni damuva aghumsizim ni daningan e aghua. E kamaghsua, akinafarir kam ni oraghasa e ni bagha an osiri.

¹⁵ “E kamaghin ifonge, ni uan akinafariba osirir gumazibav mikemeghti, me mangi gavmanin akinafarir nin inazir afeziaba fomira osirizir osiziribar dipon. Jerusalemın gumazamiziba, akaba barazir puvatizir darasi. Fomira inazir afeziabar dughiam, gumazamizir kaba, atriviba ko provinsbar gumazir dapaniba

kamaghira osimtiziba me ganidi. Egha Jerusalemin gumazamiziba, atrivibar akaba batosi, kamaghin amizi, atriviba nguibar ekar kam gasighasiki.

¹⁶ “Kamaghin, O Atrivim ni foghasa e kamaghin ni migia ghaze, me ua nguibar ekar kamin ingariva, an biriba agivaghti, ni ua Yufretisin Fanemin vongin provinsin kabagh ativaghan kogham.”

Atrivim men akam ikara

¹⁷ Ezi atrivim kamaghin men akinafarimin akam ikara:

“Dughiar aghuim. Gavmanin gumazir faraghavira itim Rehum, ko provinsin akinafariba osirir gumazim Simsai, ko gavmanbar garir gumazir igharaziba, ia Samaria ko nguazir igharazir Yufretisin Fanemin vongin itir provinsin itiba, akinafarir kam ia bagha zui.

¹⁸ “Akinafarir ia amadazim, me an gara Persian akamin ki oraghasa me a gigha a dibori. ¹⁹ Ezi ki akinafariba osirir gumazibav mikemezi, me akinafaribar gara egha fo, dughiar aviribar Jerusalemin gumazamiziba akaba barazi puvati, egha atrivibar akaba batosi. Ezi guizbangira gumazir kurar avirim nguibar ekar kam gizifa. ²⁰ Fomira atrivir gavgaviba Jerusalemin gara ikiava, Yufretisin Fanemin vongin itir provinsin kaba bar dagh ativagha dar gari. Egha me gavman daningasa gumazamiziba da dagiaba ko takisin igharagha garir aviriba isi.

²¹ “Kamaghin amizi, ia akar gavgavimra me bagh anemangi men anogoreghti, me ua nguibar ekar kamin ingaran marki. Egh me nararama oragh ikiti ki me mikimam. ²² Ia zuamira mangi bizir kam damigh. Ia a damighan koghti, men ingangarim en atrivimin araziba ko dagiaba iniamin tuavibagh asighasigham.”

²³ Ezi me Atrivim Artaserksis da akinafarir kam inigha

ghua Rehum ko Simsai ko gavmanbar garir gumazir igharaziba bagha ghua me oraghasa a dibori. Ezi me Judan gumazir Jerusalemın nguibamin itiba, akar bar gavgavimin nguibar ekiar kam uam an ingaran men anogoroke.

²⁴ Ezi Godin Dipenir Jerusalemın itim, an ingangarim pura tugha mamaghira iti. Egha kamaghira ikia ghua Darius Persian atrivimin otozir dughiam, an azenir pumuning oto.†

5

Me ua Godin Dipenir ingangarim gami

¹ Dughiar kamin, Godin akam inigha izir gumazimning, Hagai ko Sekaraia, Sekaraia a Idon ovavir borir mam. Aning gumazimnizir Jerusalemın nguibam ko Judan nguazimın itiba bagha Godin akamin gun me migei. Aning Israelian Godin ziamın gavgavimin migei. Godin kam bar pin ikia me gatifa. ² Ezi Serubabel, Sealtielin otarim, a ko Josua, Jehosadakin otarim, aning Godin akam inigha izir gumazir kamningin akam baregha, gumaziba inigha ua Jerusalemın Godin Dipenimin ingari. Ezi Godin akam inigha izir gumazir kamning, men akurvasi. ³ Dughiar kamin, Tatenai, Yufretisin Fanemin vongin itir provinsin gavmanin gumazir dapanim. A ko Setar Bosenai, ko gumazir aning ko ingarir igharaziba, me Israelia amir biziba baregha zuamira Jerusalemın ghu. Egha Godin Dipenimin ingarir gumaziba kamaghin men azara, “Tina

4:24: Hagai 1:1; Sekaraia 1:1 † **4:24:** Ves 24, an a sapta 4 ves 5in migirigiar otevimin tugha zui. Ezi 4:6-23, Atrivim Darius aremegha givazi, azenir aviribar gin bizir avirir otiviziba, an dar gun migei. **5:1:** Hagai 1:1; Sekaraia 1:1 **5:2:** Hagai 1:12; Sekaraia 4:6-9

ia mikemezi, ia dipenir kam uam an ingari.” ⁴ Egha me uaghan Dipenimin ingarir gumazibar ziaba bagha men azai. ⁵ Ezi Godin damazim Judabar gumazir dapanibar garavira iti. Ezi Persian gavmanin gumazir dapanir pumuning gumaziba ingangarim damuan men anogoroghezir puvatigha, ghua Persian gumazir kaba ua Judaba amir bizir kamin gun migia Darius bagh aki-nafarim osirigha, anemadagha mizua ghuav itima, an ikarvazimin akam ua ize. ⁶⁻⁷ Tatenai, Yufretisin Fanemin vongin itir provinsin gavmanin gumazir dapanim, ko Setar Bosenai, ko gumazir aning ko ingarir igharaziba, me kamaghin Atrivim Darius bagha migiava osiri.

“Atrivim Darius, navir amirizim ko dabirabir aghuim ni ko iki.

⁸ “Ni kamaghin fogh, e Judan Distrighin ghuegha gari, Judaba uan Godin Gavgaviba Bar Itimin Dipenim uam an ingari. Me dagiar dafar dighoreziba isa, palangin ighuvir me ighuvizibagh isin da afa zui. Egha ingangarim me deragh an gara a gamizi, a bar deragha zuamira ghuavira iti.

⁹ “Ezi e men faragha zuir gumazibar diagha men azara, tinara ian amamangatizi, ia Godin Dipenim uam an ingara ingangarir kabagh ami? ¹⁰ Egha e uaghan men gumazir dapanir kabar ziaba bagha men azara, e ingangarir kamin faragha zuir darazir zia bagh fogh, da osirigh ni mikimam.

¹¹ “Ezi Judaba kamaghin e ikara, ‘E overiam ko nguazim gativazir Godin ingangarir gumaziba. En atrivir gavgavir mam fomira Dipenir kamin ingarigha anegivazi, e datirighin uam an ingari. ¹² Fomira en inazir afeziaba Godin uan Nguibamin Itim gamizi,

an atarava Kaldian gumazim Nebukatnesar, Babilonin atrivimin amamangatizi, a Godin Dipenim apirigha bar a gasighasigha, gumazamiziba inigha ghua Babilonin kalabus gati. ¹³ Ezi gin Sairus Babilonin atrivimin itir dughiamin, an azenir faragha zuir kamın, an e mıke-mezi, e ua God Dipenimin ingari. ¹⁴ Fomira Jerusalemın itir Godin Dipenimin aven, me Godin ziam fasa, gol ko silvan ingarizir itariba ko dipaba apir itarir aviriba iti. Ezi Atrivim Nebukatnesar bar da inigha ghua Babilonin uan asemin dipenimin ada ariki. Ezi gin Atrivim Sairus itariba ko dipaba apir itarir kaba isa en gumazir mam Sesbasar ganingi. Gumazir kam, Atrivim Sairus anemisevezi, a Judan Distrighin gavmanin gumazir dapanimin iti. ¹⁵ Ezi Atrivim Sairus, Sesbasar miġia ghaze, a ua bizir kaba inigh Jerusalemın mangi, danganir Godin Dipenim faragha ikezimra, uam an ingarigh bizir kaba an aven dar arikigh. ¹⁶ Kamaghin amizi, Sesbasar Jerusalemın izegha, Godin Dipenim bagha uam dagiar ekiaba isa, Dipenimin apengan iki gavgavim a daningasa, da ariki. Dughiar kam iza datirighin ingangarim ghua, egha givazir puvati.’

¹⁷ “Atrivim e uari, ni uan akınafariba osirir gumazibav kemeghti, me Babilonin akınafaribar aven Atrivim Sairus mikemezir akar kam bagh deragh rui. Ni ti fogham, Atrivim Sairus a guizbangira Godin Dipenim uam an ingarasa me mikeme. Egh ni gin akam amadagh deragh e mikim suam, me dipenir kam uam an ingaram, o puvatigham.”

6

Me uam Atrivim Sairusın akaba buri

¹ Ezi Atrivim Darius mikemezi, an akinafariba osirir gumaziba Babilonin ghugha akinafarir Atrivim Sairus osiriziba bagha, gavmanin akinafaribar aven da buri. ² Egha me Babilonin dar apizir puvati. Me ghua Midianin Provin sin itir nguibar ekiam Ekbatanan tugha ruia akinafarir righizir mamın api. Ezi akinafarir kam kamaghin migei:

³ “Sairus atrivimin itir dughiamin, an azenir faragha zuimin, a ghaze, me ua Jerusalemın itir Godin Dipenimin ingaram. Egh danganir kam, me asiziba tue da isia mighirir ofabar amu egh ofan igharazir maba uaghan da inigh izam. Me Dipenim bagh dagiar ekiaba isi dipenimin apengan iki gavgavim a daningisi, dar arigham. Dipenir kamın siriam 27 mitan tughti, an arozim mangi 27 mitan tugh. ⁴ Egh me dipenir biribar ingarsi dagiar dafaba isi abiar 3pla uarigh isin dafi ghuavanang otogh, egh temer abiar ighuvir vamiram a gisin datigh, egh ua kamaghira an ingar ghuavanang otogh. Egh atrivimin dagiar dipenimin dagiataba inigh bizir kabagh iveziva, egh ingangarir gumazibar ivezim uaghan me daning. ⁵ Egh me uaghan Godin ziam fisi, gol ko silvan ingarizir itariba ko dipaba apir itariba bar da inigh, mangi Jerusalemın itir Godin Dipenir igiamin dar arikigh. Fomira Atrivim Nebukatnesar Jerusalemın bizir kaba inigha Babilonin ize. Ezi ia datirighin ua da inigh mangi dar danganibar arigh.”

Atrivim Darius ghaze, me ingangarim damu mangivira iki

⁶ Atrivim Darius, a Sairus fomira osirizir akinafarimin gara fogha, uan ingangarir gumazir dapanibar akinafarim ikaragha kamaghin osiri:

“Dughiar aghuim, Tatenai, Yufretisin Fanemin vongin itir provinsin gavmanin gumazir dapanim, ko

Setar Bosenai, ko gumazir gua ko ingarir igharaziba, ki akar kam ia bagh anemadi. Ia pura Judabar gan, egh Godin Dipenimin ingangarim men anogoroghan marki. ⁷ Ia me ateghti, Judan Distrighin gavmanin gumazir faragha zuim ko men gumazir dapaniba Godin Dipenim faragha ikezi naghin uam an ingar.

⁸ “Kamaghin amizi, ki akar gavgavimin kamagh ia migei, ia uaghan Judan gumazir dapanibar akuragh Dipenir kamin ingar. Me bizitam bagh mikimti, ia bemira me bagh a givesegh. Ki dagiar ia Yufretisin Fanemin vongin itir provinsbar gumazamiziba dama takisin min isiba, ki dav gei, kar atrivimin dagiaba. Kamaghin ingangarimin suighsuighan kogham. ⁹ Dughiabar zurara, Judan ofa gamir gumaziba, Godin uan Nguibam Itim bagh asiziba tue da isia mighirir ofaba, ko ofan igharazir mabar amusi, bizir manam bagh ia mikimti, ia da isi me daning. Bulmakaun apurir igiaba, sipsipin apuriba, sipsipin nguziba o wit, amangsizim, wainin dipam, o olivin borem, ia dughiatam ataghiraghan marki, ia zurara dughiabar me daning. ¹⁰ Ia kamaghin damuti, me Godin uan Nguibamin Itim ifongezir ofabar amuva, a ko mikimti, a na ko nan otaribagh nighnigh deragh e damuam.

¹¹ “Ki akar gavgavim, ua kamaghin ia migei. Tina akam baraghan kogham, gumazitaba an dipenir birimin agharitam asigh, aneminegh, an namnam giniva anemikizagham. Egh me an dipenim gasighasigh a damuti, a mati me bizir bar miziriziba inigha tintinibar dar pozim mikini. ¹² God, Jerusalem ginabagha ghaze, a kagh ikiam. Eghti ni tina, atrivitam o gumazir kinitam, ni akar kam batuegh Godin Dipenir Jerusalem Itim gasighasighti, God pazivira ni damigham. Ki Atrivim Darius, akar gavgavir kam gami.

Ia bar deraghvira an gin mangi.”

Me God baghavira Dipenir kam amisefe

¹³ Ezi gavmanin gumazir dapanim Tatenai, ko Setar Bosenai, ko gumazir aning ko ingarir igharaziba, me Atrivim Dariusin akar gavgavim baraki, egħa bar a mīkemezi mogħiram ami. ¹⁴ Kamaghin amizi, Judan gumazir dapaniba ingangarim bar deraghavira a gamua ghuavira iti. Ezi Godin akam inigha izir gumazimning Hagai, ko Idon ovavir borim Sekaraia, aning gavgavim me ganiga me abiri. Ezi Israelian God mikemezi mogħin, me ingaravira ikia ghua anegifa. Egħa Persian atriviba Sairus ko Darius ko Atrivim Artaserksis, me bar mīkemezi mogħira, Judaba Godin Dipenimin ingari. ¹⁵ Egħa Darius atrivimin itir dughiamin, me namba ġin azenimin, Adarin iakinimin, namba 3in aruemin, me Godin Dipenim agifa.* ¹⁶ Egħa Israelin gumazamiziba bar, ofa gamir gumaziba, Livaiba, ko gumazamizir kalabus ategħa uamategħa izezir igharaziba, me bar Godin ziam famin isar ekiam gamua, Godin Dipenim isa an agharim garigha, bar akongegħa ghaze, dipenir kam a Godin Dipenimra. ¹⁷ Me Godin Dipenim ginighnighamin ofabagħ amua, 100plan bulmakaun apuriba, 200plan sipsipin apuriba, 400plan sipsipin nguziba ko 12plan memen apuriba isa ofabagħ ami. Me memen kaba, Israelin anababar 12pla vaghvagħa, men arazir kuraba batogħasa dar ofa gami. ¹⁸ Egħa uagħan me Jerusalem in itir Godin Dipenimin arazibar ġin mangasa, ofa gamir gumaziba ko Livaiba amisevegħa, ingangariba ko ingangarir danganibar ua me arisi. Me Moses Akinafarimin Osirizi mogħiram ami.

6:14: Hagai 1:1; Sekaraia 1:1 * **6:15:** Judabar iakinim Adar, an en iakinimning Februari ko Masin otifi.

God Israelia Gitazir Dughiam, me a ginighnigha isam gami

¹⁹ Gin izir azenimin, iakinir faraghavira zuimin, namba 14in aruem, gumazamizir kalabus ategha uamategha izezir kaba, God Israelia Gitazir Dughiam ginighnigha isam gamua bar akonge. ²⁰ Ofa gamir gumaziba ko Livaiba ruegha uari akirigha Godin damazimin zue. Egha Livaiba, God Israelia gitazir ofabar amuasa sipsipin nguzibav soke. Tuavir kamin me Israelian kalabus ategha ua izeziba, ko ofa gamir gumaziba, ko me uari bagha ofabagh ami. ²¹ Ofan me amir asizir tuzir kaba, Israelian kalabus ategha ua izeziba, me bar uari inigha da ame. Ezi uaghan nguazir kamin itir gumazamizir igharaziba, me ikizir igharazibar arazir miziriziba ategha, Ikiavira Itir Godin ziam fasa ifonge, a Israelian God, me bar uari inigha ofan kabar asizir tuziba ame. ²² Me aruer 7plan bar akuegha Yis Puvatizir Bretin Isam Damuamin Dughiam, an isam gami. Me fo, Ikiavira Itir God, Asirian atrivim gamizi a me ko navir amirizim inigha, Israelia Godin Dipenimin ingangarimin men akura. Kamaghin amizi, me guizbangira bar akonge.

Esra Jerusalemin amizir ingangariba

7

(Sapta 7--10)

*Esra Jerusalem*in oto

¹⁻⁵ Azenir aviriba givazima gin, Artaserksis Persian atrivimin itima, gumazir mam Babilonin iti, an ziam Esra. Esra an Aronin ovavir boribar mav. Esran inazir afeziabar ziabar kara: Esra, a Seraian otarim. Ezi Seraia, Asarian otarim. Ezi Asaria, Hilkian otarim. Ezi Hilkia, Salumin otarim. Ezi Salum, Sadokin otarim. Ezi Sadok,

Ahitupin otarim. Ezi Ahitup, Amarian otarim. Ezi Amaria, Asarian otarim. Ezi Asaria, Meraiotin otarim. Ezi Meraiot, Serahian otarim. Ezi Serahia, Usin otarim. Ezi Usi, Bukin otarim. Ezi Buki, Abisuan otarim. Ezi Abisua, Finiasin otarim. Ezi Finias, Eleasarin otarim. Ezi Eleasar, Aron otarim. Ezi Aron, a ofa gamir gumazibar dapanim.

⁶⁻⁷ Bar fomira Ikiavira Itir God, Israelian God, uan Araziba isa Moses ganingi. Ezi Esra deravira Moses Osirizir Arazibagh fo. Ezi dughiabar zurara, God deraghavira Esra gami, kamaghin Esra bizir tiziba bagha Atrivim Artaserksisin azangsis, ana ganidi. Egha Artaserksis atrivimin itima, an namba 7in azenimin, Esra Israelian gumazamizir igharaziba ko Babilon ategha ua Jerusalem zui. Men aven ofa gamir gumaziba ko Livaiba, ko onger akabar faragha zuir gumaziba, ko Godin Dipenimin garir gumaziba koma, Godin Dipenimin ingangarimin gamir gumaziba. ⁸⁻⁹ Esra me ko, iakinir faraghavira itimin, an aruer farazimin Babilon ategha Jerusalem zui. Ezi God men akurazi, me iakinir namba 5in, an aruer farazimin Jerusalem oto. ¹⁰ Esra, Ikiavira Itir Godin Arazibagh fogh deravira dar gin mangasa, pamtemin ingarir gumazim. Egha a uaghan arazir God ifongeziba ko bizir a damuasa me mikemeziba, deravira Israelian sure damuti, me uaghan deravira dar gin mangam.

Atrivim Artaserksis, Esra bagha akinafarim osiri

¹¹ Ofa gamir gumazir kam Esra, a uaghan Godin Arazibagh fozir gumazibar mav, a Ikiavira Itir Godin Akar Gavaviba ko arazir God ifongeziba, a bar dagh fo. Ezi dughiar kamin, Atrivim Artaserksis akinafarim mam osirigha Esra ganingi. Ezi akinafarim kamaghin migei:

¹² “Ki Atrivim Artaserksis, ki kantrin atrivibar atrivir ekiam. Dughiar aghuim Esra, ni ofa gamir gumazim, egha Godin Uan Nguibamin Itimin Araziba, ni bar

adagh fo. ¹³ Ki akar gavgavimîn uan ingangarir gumazibav kemegha ghaze, Israelian gumamazir datirighin kagh itiba, ko ofa gamir gumaziba, ko Livaiba, men nin gin Jerusalemin mangisi ifuegh, egh me mangi.

¹⁴ “Ki 7plan gumazir nighnizir aghuiba na ganidiba ko, e ni amadaghti, ni mangi Jerusalem ko Judan gumamaziziba itir danganiba bar dar gan, egh kamaghin me gifogham, me Godin Arazibar suiragha dar gintisi, o puvati. Godin Arazimin Akinafarir kam, a nin agharimin iti, ezi ni an suiraghav iti. ¹⁵ Ezi ki uan fofozir gumaziba ko, gol ko silva ko bizir aghuitaba inigh Israelian God daningasa. Eghti ni bizir aghuir kaba inigh mangi Godin Dipenir Jerusalemin itimin dar arigh. ¹⁶ Egh uaghan, ni Babilonin Distirighin inizir gol ko silvaba inigh mangi. Egh uaghan, bizir Israelia ko ian ofa gamir gumaziba Jerusalemin itir Godin Dipenimin ingarasa puram aningiziba, ni da inigh mangi.

¹⁷ “Ni deravira dagiabar amu. Ni bulmakaun apuriba ko, sipsipin apuriba ko sipsipin nguziba, ko wit ko wain, givezegh da inigh mangi Jerusalemin itir Godin Dipenimin otogh ofa gamir dakozimin ofa damu. ¹⁸ Ia ofan kabagh ivezegh givaghti gol ko silvan naba ikivira ikiti, ni uan adarazi ko ia uan God ko mikimiva, an nighnizim gifogh, dagiar kaba isi bizir a ifongezibagh ives. Egh ia fogh givagh bizir kabara, dagiar kabar dagh ivesegh. ¹⁹ Ia itariba ko dipaba apir itarir ia uan Godin Dipenimin an ziam fasa me ia ganingiziba, ia da inigh mangi bar da isi uan Godin Dipenimin ada arikigh. ²⁰ Eghti bizir kaba oteveghti, ia nan dagiar dipenimin na da dagiataba inigh bizir otevezir igharaz tabagh ivesegh.

²¹ “Ki Atrivim Artaserksis, nan dagiar dipenimin ingangarir gumaziba, me Yufretisin Fanemin vongin

itir provinsin iti, ezi ki akar gavgavim me ganidi. Nan migirigiam kamakin, ofa gamir gumazir kam Esra, Godin uan Nguibamin Itimin Araziba, a bar deravira dagh fo. A Godin Dipenimin ingarsi, bizir tizim bagh ian azangam, eghti ia zuamiram a daningigh. ²² Eghti bizir ia a daningamiba, da dibononir kam gafighan marki, Silva 3,400 kilogamra iki, wit 500 beghiabara iki, wain 2,000 litara iki, eghti olivin borem 2,000 litara iki. Eghti amangsizim a ifongezi moghin ia a daning. ²³ Ia Godin Uan Nguibamin Itim, uan Dipenim bagha ifongezir biziba, ia bar ada isi Ezra daning. Ki kamaghin ifonge, Godin adarim, na ko nan boriba ko nan ovavir borir gin otivamiba, bar en ikian kogham.

²⁴ “Ia orakigh, ia ofa gamir gumaziba, ko Livaiba, onger akabar faragha zuir gumaziba, Godin Dipenimin garir gumaziba, koma Godin Dipenimin ingangarim gamir gumaziba ko Godin Dipenimin ingarir gumazir igharaziba, ia takisin dagiaba me dam da inian marki.

²⁵ “Ki fo, Esra, nin God fofozir bar avirim ni ganingi, kamaghin ni ingangaribar faragha zuir gumaziba ko jasba, amiseveghti, me gumazamizir Yufretisin Fanemin vongin ikia Godin Arazibar gin zuiba, deragh me gativagh me damu. Egh ian gumazamizitaba deragh Godin Arazibagh foghan koghti, ni deragh men sure damuti, me fogh dar gin mangam. ²⁶ Eghti gumazitaba nin Godin Arazibar gin mangan kogham, o ki Atrivim Artaserksis, nan akar gavgaviba dar gin mangan kogham, eghti ni bar zuamira ivezir kuram me daningam. Ni me misueghti me aremegh, o me amadaghti me mangi saghon itir kantrin igharazitamin mangi, o men biziba inigh, o me isi kalabus datigh.”

7:25: Godin Araziba 16:18; Malakai 2:7; Matyu 23:2-3 **7:26:**
Esra 6:11-12

Esra Godin ziam fe

²⁷ Ezi Esra ghaze, “Ikiavira Itir God, an en inazir afeziabar God, ki bar a minabagha an ziam fe! An Atrivim Artaserksisin nighnizim fezi, a Ikiavira Itir Godin Dipenir Jerusalemin itim deragha a damuasa ifuegha tuavir kam ati.* ²⁸ God nan apangkuvighavira ikia, kamaghin an atrivim ko nighnizir aghuiba atrivim ganidir gumaziba, ko an ingangaribar faragha zuir gumazir dapaniba nighnizim me ganingizi, me nan akurvaghasa bar akonge. Ezi Ikiavira Itir God, nan God, a nan akuragha gavgavim na ganingizi, ki Israelian anababar gumazir dapanir aviriba uabin gin Jerusalemin mangasa men azangsizima, me uaghan mangasa ifonge.”

8

Judan gumazir uamategha Jerusalemin ghuzibar ziaba

¹ Kar Israelian anababar gumazir dapanir Babilonin kalabus ategha, Esran gin uamategha Jerusalemin ghuziba, men ziabar kara. Dughiar kamin Artaserksis atrivimin iti.

- ²⁻³ Gersom, a Finiasin ikizimin ovavir boribar mav. Ezi Daniel, Itamarin ikizimin ovavir boribar mav. Ezi Hatus, a Sekanian otarim, egha Devitin ikizimin ovavir boribar mav. Ezi Sekaraia, Parosin ikizimin ovavir boribar mav. Ezi an adarazi 150plan gumaziba Sekaraia ko ghue. Men ikizimin adarazir, akinafarir men inazir afeziabar ziaba itir mam, me an suira.
- ⁴ Ezi Elioenai, a Serahian otarim egha Pahatmoapin ikizimin ovavir boribar mav. Ezi an adarazi 200plan gumaziba a ko ghue.

* **7:27:** Esra uabi sapta 7:27--9:15 osiri, ezi gumazir igharazim saptan igharaziba osiri.

- ⁵ Ezi Sekania, a Jahasielin otarim, ezi an adarazir 300plan gumaziba a ko ghue.*
- ⁶ Ezi Ebet a Jonatanin otarim, egha Adinin ikizimin ovavir boribar mav. An adarazir 50plan gumaziba a ko ghue.
- ⁷ Ezi Jesaia, Atalian otarim. Egha Elamin ikizimin ovavir boribar mav. Ezi an adarazir 70plan gumaziba a ko ghue.
- ⁸ Ezi Sebadaia, a Maikelin otarim, egha Sefatian ikizimin ovavir boribar mav. An adarazir 80plan gumaziba a ko ghue.
- ⁹ Ezi Obadia, a Jehielin otarim, egha Joapin ikizimin ovavir boribar mav. Ezi an adarazir 218plan gumaziba a ko ghue.
- ¹⁰ Ezi Selomit, a Josifian otarim. An adarazir 160plan gumaziba a ko ghue.†
- ¹¹ Ezi Sekaraia, a Bebain otarim, egha Bebain ikizimin ovavir boribar mav. An adarazir 28plan gumaziba a ko ghue.
- ¹² Ezi Johanan, a Hakatanin otarim, egha Asgatin ikizimin ovavir boribar mav. An adarazir 110plan gumaziba a ko ghue.
- ¹³ Ezi Elifelet ko Juel ko Semaia, me Adonikamin ikizibar ovavir boriba. Egha Adonikamin adarazir 60plan gumaziba, gumazir kaba ko ghue. Egha me dughiar kamra me ko ghuzir puvati. Me gin dughiar igharazimin ize.
- ¹⁴ Ezi Utai ko Sakur, aning Bikvain ikizimin ovavir boribar gumazimning. Bikvain adarazir 70plan gumaziba aning ko ghu.

* **8:5:** Hibrun akam deragha migirigiar kamın mingarim abighizir puvati. † **8:10:** Hibrun akam deragha migirigiar kamın mingarim abighizir puvati.

Esra Godin Dipenimin aven ingangarim damuasa Livain marazi amisefe

¹⁵ Ki Esra, ki me ko ghua Ahavan nguibar ekiamin Faner an amadaghan zuimin gumazamiziba akuvagha, me ko 3plan aruebar danganir kamin iti. Egha ki ofa gamir gumazibar marazir garima, me en tongin ti, ezi Livain tav itir puvati. ¹⁶ Kamaghin amizi, ki gumazir dapanir 9plan diazi me izi. Gumazir kabar ziabar kara: Elieser, Ariel, Semaia, Elnatan, Jarip, Elnatanin igharazim ko Natan, Sekaraia koma Mesulam. Egha ki uaghan fofozir aghuim itir gumazir pumuningin dia. Aningingin ziamning, Joiarip koma Elnatan. ¹⁷ Egha ki me amadazima, me Ido bagha ghue. Ido a Godin Dipenimin ingangarir gumazim. Egha nguibam Kasifian gumazir dapanim. Ki akam amaga ghaze, a koma, a ko ingarir gumazibar azaraghtima, a gumazitaba amadaghtima me izi, e ko Godin Dipenimin ingaram.

¹⁸ Godin apangkuvim e ko itima, a Livain gumazir mam e bagha anemada. An ziam Serebia, egha Malin adarazir mav. A deraghavira ingangaribagh ami. Ezi an otariba ko an adarasi, 18plan gumaziba a ko ize. ¹⁹ Ezi Ido uaghan Hasabia ko Jesaia amada. Aning Merarin adarazir gumazimning, egha uan ikizimin gumazir 20pla ko ize. ²⁰ A uaghan 220plan gumazir Godin Dipenimin ingangarim damuamiba amangi. Fomira Atrivim Devit uan gumazir dapaniba ko, gumazir kabar inazir afeziabagh inabazi, me Livaibar akura. Ezi 220plan gumazir kabar ziaba, akinafarir mamini iti.

Esra Israelian gumazamiziba ko me bar moghira dagheba ategha God ko migei

²¹ E Ahavan Fanemin boroghin ikiava, ki kamaghin gumazamizibav gei, "E dagheba ateghiva uan Godin damazimin uari abinigham. Egh e Jerusalem mangamin

dughiamin, e uarir akuraghsi an azaraghti, an e ko en boriba ko en bizibar ganam.”²² Ki kamaghin me migei, ki tizim baghavira atrivimin azangsighan aghua, eghti a tuavimin en apanibar e geghuvamin hoziabagh apiaghirir gumaziba ko midorozir gumaziba na ganighai.

Ki atrivim ko itir dughiamin, ki kamaghin a mikeme, “En God a bar deraghavira gumazamizir an gin zuibagh ami. A uaghan gumazamizir an akabar gin zuir puvatiziba, a men atara mizazim me gasi.” Ki kamaghin atrivim mikeme, kamaghin amizima, ki midorozir gumaziba bagh an azangsighan aghumsiki.²³ Egħa e dagheba ategħa uan God ko migeima, an en akam baragħa, e gegħuva deraghavira e gami.

Ofa gamir gumaziba Godin Dipenimin ofabar amuamin bizibar gan

²⁴ Ki Serebia ko Hasabia ko 10plan faraghavira zuir ofa gamir gumazir igharaziba misevegha, men diazi me ize.²⁵ Bar fomira atrivim ko nighnizir aghuiba a ganidir gumaziba, ko gavmanin ingarir gumazir dapaniba, ko Israelian gumazamiziba bar, me silvaba ko golba ko itariba isa Godin Dipenimin aven ingangarim damuasa na ganingi. Ezi ki da inigha dar osimtizim mengegha, da isava ofa gamir gumazir kabagh aningi.²⁶ Bizir ki me ganingizir kaba, dar osimtiziba kamakin: Silvan osimtizim, 22,000 kilogram, ezi golin osimtizim 3,400 kilogram, ezi 100plan silvan itarir ekar kabar osimtizim, da vaghvagħa 34 kilogram.[‡] ²⁷ Golin itarir ekar 20pla, dar osimtizim vaghvagħa 8 kilogram ko 400 grem. Brasin

[‡] **8:26:** Hibrun akam deragħa migirigiar kamin mingarim abighizir puvati.

itarir ekiar pumuning, me bar deraghavira aningın ingarizi aning taghtasi, ezi aningın ivezim mati golin itarir ekiar pumuning.

²⁸ Ezi ki 12plan ofa gamir gumazibagh aniga kamaghin me migei, “Ia oragh. Ia Ikiavira Itir God, en inazir afeziabar God, a ua bagha ia amisevezi, ia an damazimin zuegh an ingangarim damuam. Ezi kamaghira, itariba ko dipaba apir itariba uaghan Godin damazimin zue, egha da an bizibara. Ezi silva ko gol, gumazamiziba uan ifongiamin gin ghua da isa pura ofan min Ikiavira Itir God ganingi.

²⁹ Ia bizir kaba deravira dar gan mangi Jerusalemin Godin Dipenimin otogh. Egh ia munagh da isiva, Godin Dipenimin aven itir danganimin mangi ofa gamir gumazir ekiaba ko Livaiba ko Israelian ikizibar gumazir dapaniba, ia men damazimin bizir kabar osimtiziba meng men agharim darigham.” ³⁰ Ki mikemegha givazima, ofa gamir gumaziba ko Livaiba, me e ko Jerusalemin mangasa, silva ko gol ko itariba isi.

Esra ko Judan gumazir kalabusin ikeziba, me uamategha Jerusalemin ghue

³¹ Kar iakinir faragha zuimin, namba 12in aruemin, e Jerusalemin mangasa Ahavan Fanem ataki. Ezi en God e ko ikia, deravira en garima, bizir kuratam tuavimin e batozir puvati. Kamaghin apaniba iza e misoghezir puvatizi, okimakiar gumaziba tuavir miriamin mongegha uari fava en mikirava en biziba okemezir puvati. ³² E ghua Jerusalemin otivigha, 3plan aruebar avughsa pura iti. ³³ Egha namba 4in aruemin, e Godin Dipenimin ghua silva ko gol ko itarir kabar osimtiziba mengegha, da isa ofa gamir gumazim Meremot ganingi. Meremot a Urian otarim. A ko Finiasin otarim, ofa gamir gumazim Eleasar, koma Livain gumazir pumuning, Josabat a Jesuan otarim,

ko Noadia, a Binuin otarim ko me ganingi. ³⁴ Me bar uari inigha bizir kaba deravira da mengegha da guragha dar osimtizim gifogha ghaze, biziba bar iti. Egha da isa akinafarimin aven vaghvagha da osiri.

³⁵ Dughiar kamin, kalabus ategha ua izezir gumazamiziba bar, asizir maba inigha iza Israelian God bagha asiziba tue da isia mighirir ofabar amuasa. Me Israelian anabar 12pla bagha bulmakaun apurir 12plan ofa gami. Egha uaghan sipsipin apurir 96pla, ko 77plan sipsipin nguziba isa ofa gami. Egha uaghan memen 12pla isa me uan arazir kuraba gin amangasa uaghan dar ofa gami. Asizir kaba bar, me avimin tue da bar isia mighirir ofabar min Ikiavira Itir God ganingi. ³⁶ Egha uaghan me akinafarir atrivim me ganingizim isava, Yufretisin Fanemin vongin itir provinsin gumazir dapanim ko, a ko ingarir gumazir igharazibagh aningizi me an ganigha, gin deravira Godin gumazamizibagh amua, Godin Dipenimin ingangarimin men akurvasi.

9

Judan marazi, arazir kurabagh amua God gifozir puvatizir ikizibar guivibar iti

¹ Bizir kaba bar givazima, gin Israelian gumazir dapaniba iza kamaghin na migei, "Israelian gumazamiziba ko ofa gamir gumazir maba ko Livaiba, God gifozir puvatizir darazir saghuiamin itir puvatigha men arazibagh ami. Kar arazir kurabagh amir ikiziba. Me Kenania ko Hitia, Peresia, Jebusia, Amonia, Moapia, Isipia ko Amoria.

² Judan gumazir maba, uari ko uan otariba bagha men guivir mabar ikiasa me ini. Kamaghin amizi, e God ua bagha amisevezir darasi, e God gifozir puvatizir gumazamiziba ko porogha men min ami. Gumazir dapaniba ko ingangarimin garir gumaziba kamaghin amima, gumazir

igharaziba men gara uaghan men min ami.” ³ Ezi ki migirigiar kam baregha, nan navim bar oseme. Ezi ki uan korotiam abiagharigha uan dapanir arizim ko ghua-masizibar suigha da asiaghariki. Ezi nan nighniziba bar otevezi ki puram aperaghav iti. ⁴ Ki osemegha aperaghav ikia ghuavti guaratizimin ofa damuamin dughiam oto. Ezi gumazamiziba nan gara men marazi kamaghin fo, kalabus ategha ua izezir gumazamiziba, deravira Godin gin zuir puvatigha arazir kurabagh ami. Egha me Israelian Godin akabagh fogha an aningagharim ginighnigha bar atiatingi. Egha men avirim iza ki aperaghav iti naghin tughan nan gari.

⁵ Ezi guaratizimin ofa damuamin dughiam otozi, ki uan korotiar ruarim ko azenan itir korotiar ki abiaghariziba, da nan mikarzimmin ikiavira itima, ki dikafi. Egha ki Ikiavira Itir God, a nan God, an damazimin uan tevimming apirigha uan agharimning fegha kamaghin God ko migei, ⁶ “O God, ni nan God. Ki uan guam fegh nin ganan bar aghumsiki, Ki fo, en arazir kuraba bar ekevegha ghua en dapanibagh afiragha bar pin ghu. En osimtizim bar ekevegha ghua overiamin min pin mar ghuavanabo. ⁷ Bar fomira, en inazir afeziabar dughiamin ikegha iza datirighin, en arazir kurabar osimtizim bar ekevegha ikiavira iti. En arazir kurar kaba bangin, ni en atriviba ko en ofa gamir gumaziba ko e isa, atrivir igharazibar agharim gatizi, me iza en suigha e misozi e ariaghiri, me en biziba okia, egha kalabuziabar min e atera ghue. E guizbangira bar ikuvigha aghumsigha kamaghira iti.

⁸ “O Ikiavira Itir God, ni en God, ni datirighin en apangkuvigha, en ikiavira itir varazira ataghizima, e kal-

9:5: Ua Me Ini 9:29; 9:33 **9:6:** 2 Eghaghaniba 28:9; Esra 9:13-15; Akar Mogomem 18:5 **9:8:** Esra 9:13; 9:15; Aisaia 22:23

abuziam ategha, deravira nin nguazir bar zuezir kamin aven iti. Guizbangira, ni en akurazima, e mati kalabusin aven ikiavira itima, ni gavgavim e ganingi. Egha ni en akuragha, en damazibagh amizi, e ua deravira gari. ⁹ Guizbangira, e mati kalabusin itima, en God e ataghizi, e kalabusra ikiavira itir puvati. Ni en apangkuvigha Persian atrivibar damazimin deraghavira e gamua, ikirimirir igiam e ganidi. Ezi me nin Dipenir akaraghirezim uam an ingarasa en amamangarisi. Egha en akurvazima, e kagh Juda ko Jerusalemın deravira iti.

¹⁰ “O en God, bizir kaba bar otivizi, e datirighin ua manmaghin mikimam? Ni arazir aghuibar e gamima, e nin akar bar gavgaviba barazir puvati. ¹¹ Nin akam inigha izir gumaziba, me nin ingangarir gumaziba, me nin akar gavgavim isa kamaghin e migei, nguazir e aven mangi iniamim, a nin damazimin zuezir puvati. Ezi, guizbangira, gumazamizir nguazir kamin itiba, men araziba bar mizegha bar ikufi. Ezi men arazir kurar kaba nguazim bar anevara. ¹² Kamaghin amizi, ia uan guiviba men otaribar aningan marki. Egh uan otariba men guivibar aningan marki. Egh me deravira ikisi ia men akurvaghan marki. Egh me damuamin biziba, ia men akurvaghan marki. Ia deraghvira nan akam baregh, egh deravira dapiagh gavgavigham. Eghti ian ovavir boriba nguazir kamin deravira dapiagh gavgavigh, nguazir kamin dagher aghuibar ami mamaghira ikiam.

¹³ “Bar guizbangira, ni kamaghin e mikemezi, e nin akam baraghizir puvatigha, arazir kurar avirim gamua osimtızir ekiam en iti. Ezi puvati, ni e gasighasigha bar e agivazir puvati. Ni en marazi ataghizima varazira ikiavira ikia kati. ¹⁴ E bizir kabagh fo, egh e tizim bagh nin Akar

Gavgaviba bareghan kogh, ua gumaziba ko amizir arazir kurabagh amiba, e men ikiam? Kar bar arazir kuram. E fo, e kamaghin damightima, ni en aningaghehti, en ikiavira itir varazira me ua ikian kogham. ¹⁵ O Ikiavira Itir God, ni Israelian God, ni arazir aghuibaram ami. Ezi e arazir kurabagh amima, ni pazavira e gamima, en ikiavira itir varazira iti. Egha e fo, e nin boroghin mangasava, e gumazamizir aghuiba puvati. E arazir kurabagh amir gumazamiziba, egha e osimtizim ikia, nin damazimin tuivan ibura.”

10

Me God gifozir puvatizir amizibar ikian koghamin arazimin akam akiri

¹Egha Esra, Godin Dipenimin tiar akamin boroghin ikia nguazir kamin guivibar ikiamin arazimin osemegha, God ko migia nguazimin uabi ekunigha irighav ikia azia arazir kurar kabar gun migiavira iti. Ezi Israelian gumaziba ko amiziba, ko borir bar avirim, bar izava anekiarugha uaghan puvirama aziava arai. ²Ezi Sekania, a Jehielin otarim, egha Elamin ikizimin mav, a iza kamaghin Esra migei, “Bar guizbangira, e Godin akam batuegha God gifozir puvatizir amizibar iti. Ezi tuavir mam iti, eghti Israelian gumazamiziba tighar ua nighnizir gavgavim Godin ikiam. ³E datirighin uan God ko akar gavgavim akirigh mikim suam, e uan amuir en gin zuir kaba ko men boriba, isi ua me amangighti, me ua uan nguibabar mangam. Ni ko gumazir Godin Akar Gavgavibar apengan itir igharaziba, ia e mikim. Eghti Godin Araziba manmaghin damusi e mikimti, e a damuam. ⁴Ni dikavigh tugh, kar nin ingangarir ni damuamim. E ni ko navir

vamira ikia nin girakirangin iti. Eghti ni gavgavigh a damu.”

⁵ Kamaghin amizi, Esra dikavigha ofa gamir gumazibar, gumazir dapaniba ko Livaiba ko Israelia mikeme, eghti me Sekania mikemezi moghin, akar dikirizim God ko a damuam. Egha me akar kam akiri. ⁶ Ezi Esra Godin Dipenimin tiar akam ategha Eliasipin otarim, Jehohanan itir danganimin ghugha, dimagarir kamin aziava, Israelian kalabus ategha ua izezibar arazir kurar kam ginighnigha, daghetam ko dipatam amezir puvati.

⁷ Ezi me akam amadagha ghaze, Juda ko Jerusalemin itir kalabus ategha ua izezir gumaziba, me bar izi Jerusalemin uari akufagh. ⁸ Ezi gumazir dapaniba ko ingangaribar garir gumaziba akar gavgavim me ganiga ghaze, dughiar 3pla tighar otogh givamimin, ia bar izi. Eghti gumazitam izeghan koghti, e an biziba a dama da iniam. Egh Israelian gumazamizibar tongin a batuegham.

⁹ Ezi 3plan dughiar kaba otogha gifa. Kar iakinir namba 9in, an aruer namba 20, Judan anabamin gumazamiziba ko Benjaminin anabamin gumazamiziba bar iza Jerusalemin otifi. Egha me Godin Dipenimin boroghin uari akuvamin danganimin apia. Ezi maburan amozim ariki. Me osimtizir kamin migirigiaba baraghasa nighnigha atiatia itima, amozim iza mamaghira iti, ezi me arugharugha nisi.

¹⁰ Ezi ofa gamir gumazim Esra dikavigha tugha kamaghin me migei, “Ia nguazir kamin ikizibar amizir God gifozir puvatizibar iti, ezi arazir kamin, ia Godin akam batoke. Egha Israelian arazir kuram osimtizim gamima, a bar ekefe. ¹¹ Ia oragh. Ia datirighin, uan arazir kurabar gun Ikiavira Itir Godin mikim, a ian inazir afeziabar God. Egh a ifongezir arazibara ia dar amu. Egh en nguazimin itir ikizibar gumazamiziba ko poghan marki. Egh uaghan God gifozir puvatizir amizir ia itiba batokegh.”

¹² Ezi gumazamizir kaba bar pamtemin kamaghin migei, “Bar guizbangira! E ni migei moghira damuam.”

¹³ Egha me uaghan kamaghin migei, “En avirim bar ekefe. Ezi amozim uaghan ekevegha pamten izi, eghti e purama azenimin kamagh mitivigh iki akam akiran kogham. Osimtizir e amizir kam, e aruer vamira o aruer pumuningin anekirighan koghan. En avirim, arazir kurar kam uaghan an aven ti. Ezi e zuamira uari akirighan kogham. ¹⁴ Ia en amamangatightima, en gumazir dapanibara ikiva e bagh osimtizir kam akir. Ia dughiataba amiseveghti, gumazir amizir God gifozir puvatizibar itiba, vaghvagha iziti, nguibaba vaghvagh men gumazir dapaniba ko jasba, me ko bizir kam akiram. Eghti tuavir kamin en Godin aningagharir kuram e ataghiragham.”

¹⁵ Gumaziba bar migirigiar kamin amamangatizi, Asahelin otarim Jonatan, ko Tikvan otarim Jasea, aning aghua. Ezi Livain gumazim Sabetai koma Mesulam, aning uaghan aghuagha Jonatan koma Jasean nighnizim bagha gavgafi.

¹⁶ Ezi kalabus ategha izezir darasi, nighnizir kam gifonge. Ezi ofa gamir gumazim Esra, gumazir dapaniba amisevegha men ziaba osiri, me vaghvagha uan anababar ikizibar gumazir dapaniba. Ezi namba 10in iakinimin, an aruer faragha zuimin, me apiagha osimtizir kamin garava a tuisisi. ¹⁷ Ezi iakinir 3plan gin, gumazir ikizir igharazibar amizibar itiba, me men osimtizir kaba akirigha gifa.

Amizir God gifozir puvatizibar pabar ziaba

¹⁸ Kar, ofa gamir gumazir God gifozir puvatizir amizibar itiba, men ziabar kara:

Masea ko Elieser ko Jarip ko Gedalia. Me Josuan ikizim. Ezi Josua Jehosadakin otarim. ¹⁹ Me uan amuiba batueghasa, akar gavgavim akiri. Me kamaghin fo,

me arazir kuramin osimtizim iti. Egha men osimtizim bangin me vaghvagha sipsipin apurir mam inigha Godin ofa gami, eghti God men arazir kuramin osimtizim gin amadagham.

- ²⁰ Ezi Hanani ko Sebadaia, aning Imerin ikizimin ovavir otarimning.
- ²¹ Ezi Harimin ovavir boribar marasi, men ziabar kara: Masea, Elaija, Semaia Jehiel koma Usia.
- ²² Ezi Pasurin ovavir boribar marasi, men ziabar kara: Elioenai, Masea, Ismael, Netanel, Josabat koma Elasa.
- ²³ Kar Livain gumazir amizir God gifozir puvatizibar itibar ziaba:

Josabat, Simei, Kelaia, an ziar mam, Kelita, ko Petahia, Juda ko Elieser.

- ²⁴ Ezi Godin Dipenimin onger akabar faragha zuir gumazibar mav, a God gifozir puvatizir amizimin iti, a Eliasip, a uabira.

Ezi Godin Dipenimin tiar akar ekiamin garir gumaziba, God gifozir puvatizir amizibar itiba, men ziabar kara: Salum, Telem ko Uri.

- ²⁵ Ezi Israelian gumazir igharaziba, me God gifozir puvatizir amizibar iti, men ziabar kara:

Ramia, Isia, Malkia, Mijamin, ko Eleasar ezi mav Malkia ko Benaia, kar Parosin ikizimin ovavir boriba.

- ²⁶ Ezi Matania, Sekaraia, Jehiel, Apdi, Jeremot ko Elaija. Kar Elamin ikizimin ovavir boriba.
- ²⁷ Ezi Elioenai, Eliasip, Matania, Jeremot, Sabat, koma Asisa. Kar Satun ikizimin ovavir boriba.
- ²⁸ Jehohanan, Hanania, Sabai, ko Atlai. Kar Bebain

ikizimin ovavir boriba.

²⁹ Mesulam, Maluk, Adaia, Jasup, Seal ko Jeremot. Kar Banin ikizimin ovavir boriba.

³⁰ Atna, Kelal, Benaia, Masea, Matania, Besalel, Binui, ko Manase. Kar Pahatmoapin ikizimin ovavir boriba.

³¹⁻³² Elieser, Isiya, Malkia, Semaia, Simeon, Benjamin, Maluk, ko Semaria. Kar Harimin ikizimin ovavir boriba.

³³ Matenai, Matata, Sabat, Elifelet, Jeremai, Manase, ko Simei. Kar Hasumin ikizimin ovavir boriba.

³⁴⁻⁴² Madai, Amram, Uel, Benaia, Bedea, Keluhi, Vania, Meremot, Eliasip, Matania, Matenai, Jasu, Bani, Binui, Simei, Selemia, Natan, Adaia, Maknadebai, Sasai, Sarai, Asarel, ko Selemian. Semaria, Salum, Amaria, ko Josep. Kar Banin ikizimin ovavir boriba.

⁴³ Jeiel, Matitia, Sabat, Sebina, Jadai, Joel, ko Benaia. Kar Nebon ikizimin ovavir boriba.

⁴⁴ Gumazir kabanang, bar God gifozir puvatizir amiziba inigha dar iti, ezi amizir kabar marazi boriba bategha gifa. Ezi Israelian gumazir kaba uan amuiba ko borir kaba batoghezi, me uamategha uan nguibabar ghue.*

* **10:44:** Hibrun akam deragha migirigiar kamın mingarim abighizir puvati.

**Godin Eghaghanim: Akar Gavgavir Dikirizir Ghurim ko
Igiam
The Holy Bible in the Aruamu language of Madang Province,
Papua New Guinea, 2020 Edition
Buk Baibel long tokples Aruamu long Madang Provins long
Niugini long 2020**

copyright © 2020 Pioneer Bible Translators

Language: Aruamu

Translation by: Pioneer Bible Translators

Contributor: The Seed Company

GOD'S STORY in the Aruamu Language of Papua New Guinea

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2021-03-04

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 9 Sep 2021 from source files dated 9 Sep 2021

8f6beb37-6783-55d5-91ed-8321cc3f5eea